

Joaquina a 10 cts. el kilo»: *hielo-gel*, i el *glaç* va anar fonent-se». Massa raó tenia, però que consti que a casa meua i a la de molts amics barceloníssims, i sense obsessió purística, el *glaç* no s'ha trencat mai (mal sigui en un sentit paradoxal). Cf. per a aquest mot i derivats el *Vocab. Meteorològic* de Fontserè

La forma en què han servat el mot les llengües romàniques més afins és la mateixa. Oc. ant. *glatz* m. és la forma general a tota l'Edat Mitjana (*glassa* només excepcionalment un cas en el roergat Daudè de Prada, S. XIV): és la forma de tots els tradadors clàssics, documentada (i sovint rimant amb *-atz*) en Bornelh, Calansó, Montaudon, P. d'Alvernhe F. de Marselha, B. d'Alamanon (exs. de tots ells en el gloss. d'Appel i Rayn. III, 473); i igualment en prosa antiga: la «Relatíu de las penas dels Yferns» (c. 1300) enumera entre els set turments «--- lo segon, *glatz* --- lo seisén, fúzers ---» (Appel, *Chr.*, 117.11); fins avui resta el masculí en els Alps, Gascunya, Llgd. meridional i part de Provença. En italià sempre ha predominat *ghiaccio* (tosca *djaccio*), ja en Petrarca i Boccaccio (per bé que Dante i algun altre arcaic vagin emprar *ghiaccia*).¹

En llatí només es troba GLACIES f. (junt amb GELU): l'afirmació (no documentada) del FEW (IV, 142) que apareix un GLACIA des del S. IV sembla que no té altra prova (ultra formes romàniques) que un sol glossari llatí on apareix «*glacies* et *glacia*: χρύσταλλος, πάχνη» (CGL II, 34.4), hapax vacil·lant de ben poca força i de data discutible: en realitat tant ell com Ernout-M. i Walde-H. es refien de M-Lübke, REW, 3771, que sol seguir el seu sistema simplificador dels fets fonètic-morfològics. És clar que, com en la major part dels mots en *-es*, degueren aparèixer en la baixa època variants en *-a*, a les quals responen fonèticament el fr. *glace*, reto-romànic *glatscha* i roms. *ghiafã*;² el castellà només ha conservat GELU, a la inversa del francès, i quasi es pot dir el mateix del gallego-portuguès, si bé queda alguna romanalla de l'altre en alguna part de Galícia (*lazo*, *lazar* 'gelar', Vallad.; RLus. III, 170) i, en l'estat de supervivència local, en algun parlar lleonès (*yaz*, Spitzer, AILC II, 41, La Lomba *llaz*, BRAE xxx, 29).

El conjunt dels fets romànics indica, doncs, que en aquest mot important el llatí vulgar mantingué la forma en *-E* sense canviar-la en *-A* (com s'esdevingué en altres mots importants, tals com DIES i algun altre, en particular els en *-ITIES* en gran part), i que solament en l'evolució romànica tardana es propagaren les formes en *-A* en algunes parts de la Romània. En català, occità etc., la final en *-E* havia de caure fonèticament; en altres bandes l'analogia del plural agreujava el caràcter caduc de la *-E*: en unes llengües el gènere femení del mot va superposar-se, generalitzant la terminació, en les altres la *-E* resistí millor, però és sabut que en italià el fet que tant els mots en *-e* com els en *-o* facin el plural en *-i* ha fet que sovint es generalitzessin masculins en *-o* (tipus més trivial) a despeses dels en *-e*: això mateix degué esdevenir-se aquí.

S'hauria pogut sospitar que el ll. vg. creés un masc. en *-u* o en *-us* en aquest mot, per canvi de gènere pro-

vocat per la influència del sinònim GELU; es pot admetre que l'acció d'aquest, en efecte hagi ajudat molt al gènere masculí desenrotllat per les llengües de la Romània central, però no crec que tal *GLACIU hagi existit mai (no existeix, per exemple, un roms. **ghiafã*), i en italià arcaic i dialectal s'assenyalen rastres de formes del tipus *ghiaccio* sing., i en lleonès *llaz* es conserva femení (a la Lomba, acc. «témpano de hielo sobre el cual se puede patinar», l. c.).

DERIV.: *Glaciar* [c. 1372, les formes verbals *glàci*, *glâce*, entre les rimes dels diccs. de JMarc i L. d'Aversó, 612.11] i jutjant pels derivats postverbals degué ser ja ben antic en la història de la llengua i certament medieval, com ho és i ja no gens rar en llengua d'oc: «trestotz los meus coratges reman tristz e *glassatz*» (Crozada, 6701ss.; i en B. Calvo i M. Ermengaut, PSW IV, 131; Rayn. III, 474); certament el verb GLACIARE fou d'ús menys general en l'Antiguitat que el de GLACIES, però ja es troba sense interrupció des d'Horaci i Plini, i ens és comú (si bé menys general) amb altres llengües germanes: en francès usos varis, i menys afirmats en l'Edat Mitjana de *glacier* etc.; amb l'it. *ghiacciare* [S. XIV], friülà *glaciã* (àdhuc un gall. *lazar*, només local, Vallad.); «*glassar*, *glassarse* [DT0. 1647].

«Desviant-se ab molt greu de l'aspra serra, / cerca ab daler més planejanta terra, / mes son cor jovenívol no pot més: / en ses venes la sanc s'atura y *glaç* / y, l'esma ja perduda, al pal s'abraça, / sentint-se caure de la mort al bes», *Atl.*, introd., 17d; «a la fi 'm digué, fent un esforç —M'he enamorat de ta germana. —Se 'm *glassaren* les sancs. —Y ella...? —vaig dir ab veu que jo mateix a penes vaig sentir. —Ella també està enamorada de mi», Feliu i Codina (*Lo Bruch*, 53) (cf. *sanglaçat*); part.-adj.: «és tanta la quietut y repòs de la comarca, que ni l'aygua del riu 's mou ni gens ni mica, com que està *glassada*», Argullol (*J. Flo.* 1879, 17); «La Lluïssa s'havia quedat *glassada* al costat de l'arquimesa, cayguda a sos peus», P. Briz (*Coronel d'Anjou*, 112).

«Un dia es féu una claror d'albada / i, del fons de la tomba més *glaçada*, / fremí una veu novella el cant dels cants: / —Foc nou, baixa del cel i torna a pendre, / ja ha arribat l'hora ---!», Ventura Gassol (*Les Tombes Flamejants*, 1920, v. 10). *Glaçada* f. [Lacav.; Belv.]; *glaçada blanca* és un calc bàrbar del francès (*gelée blanche*) a evitar, no he sentit mai «*glaçada negra*», *AlcM*; i no sé si ni aquell (en català és *gebrada*). *Vidre glaçat* 'vidre opac, biselat' 1789 (DAG.); tort. Vergés Paulí (*Espurnes* v, 77-8).

Glaç (1380, postverbal de *glaciar*): 'glaçada' «que negun rajoler, en los mesos de noembre, deembre, ja-ner e ffebrer, no puxen coure, per rahó de la *glaç* que fa en aquell temps, rajoles de pahiment, ans aquelles hajan a fer e coure en altres temps de l'any», ban barceloní (10v); *les grans glaces* 'glaçades', cites de 1637 i 1638, R. d'Abadal, *Misc. Fontserè*, 25; «darrera d'ells les tribus de l'Àfrica negregen / --- / quan los romans en Cannas llampeguen la vegen. / --- Ans d'arribar-hi, una altra muralla los espera / —de gran